

Halk sağlığı ana bilim dallarında üretilen tez çalışmalarının (doktora ve tıpta uzmanlık) sağlık yönetimi açısından değerlendirilmesi

Assessment of thesis studies (doctoral and specialty in medicine) produced in public health department in the sense of health management

Mehmet Emin Kurt¹, Ali Ceylan²

¹Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, mekurt1@hotmail.com, 0000-0002-7181-8681

²Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı ABD, aliceylan06@gmail.com, 0000-0002-3446-7640

Anahtar Kelimeler:
Halk Sağlığı, Sağlık Yönetimi,
Doktora Tezi, Tıpta Uzmanlık
Alan Tezi.

Key Words:
Public Health, Health
Managment, PhD Thesis,
Specialist Thesis in Medicine.

**Sorumlu Yazar/Corresponding
Author:**

Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi
Bölümü, mekurt1@hotmail.com.

**Gönderme Tarihi/Received
Date:**

31.10.2020

Kabul Tarihi/Accepted Date:

06.05.2021

**Yayımlanma Tarihi/Published
Online:**

01.06.2021

GİRİŞ VE AMAÇ

Halk sağlığı kavramı toplumun her bir ferдинin sağlığını koruma ve geliştirme çalışmalarını kapsamaktadır. Kavramın öncülerinden Dr. Charles-Edward Amory Winslow 1923 tarihinde halk sağlığı kavramını şu şekilde tanımlamıştı (1): "Halk sağlığı, organize edilmiş toplum çalışmaları sonunda çevre sağlık koşullarını düzelterek, bireylere sağlık bilgisi vererek, bulaşıcı hastalıkları önleyerek, hastalıkların erken tanı ve tedavisini sağlayarak, sağlık örgütleri kurarak, toplumsal çalışmaları her bireyin sağlığını sürdürecektir bir yaşam düzeyini sağlayacak biçimde geliştirerek hastalıklardan korumayı, yaşamın uzatılmasını, beden ve ruh sağlığı ile çalışma gücünün artırılmasını sağlayan bir bilim ve sanattır."

ÖZ

Amaç: Halk sağlığı uzmanları toplum sağlığının optimal düzeyde sürdürülmesinde halk sağlığı ve sağlık yönetimi ana ve alt konularını içeren pek çok çalışma üretmişlerdir. Bu çalışmanın amacı halk sağlığı alanında üretilen doktora ve tıpta uzmanlık alan tezlerinin sağlık yönetimi açısından değerlendirilmesini içermektedir. **Gereç ve Yöntem:** Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının internet ortamında ki Tez Merkezin den Türkiye'deki tüm ülke tıp fakülteleri Halk Sağlığı Ana Bilim Dallarında son 20 yılda üretilen Doktora ve Uzmanlık Alan Tezlerinin dağılımı tespit edilmiştir. **Bulgular:** Türkiye tıp fakültelerinde mevcut halk sağlığı ana bilim dallarında son 20 yılda üretilen halk sağlığı doktora ve uzmanlık alan tezlerinin sağlık yönetimi ana ve alt konularını %8,3 olarak içermekte olduğu tespit edilmiştir. **Sonuç:** "İnsan- Kadın ve Çocuk Hakları, Sosyal Çalışma ve Halk Sağlığı, Okul Sağlığı, Tıp Ahlakı ve Halk Sağlığı Etiği vb." konu başlıklarından az ya da hiç çalışma üretilmediği tespit edilmiş olup çalışmamız halk sağlığı uzmanlarının hangi halk sağlığı konu başlıklarına göre çalışmalarına yön vermeleri gerektiğini ortaya koymuştur.

ABSTRACT

Aim: Public health professionals have produced many studies on public health and health management, including their main and sub-topics, in the optimal maintenance of public health. The aim of this study is to evaluate the doctoral theses produced in the field of public health and the theses in the field of specialty in medicine in terms of health management. **Materials and Methods:** The distribution of the PhD and Specialization Theses produced in the last 20 years in the Public Health Departments of the medical faculties in Turkey has been determined from the Thesis Center of the Council of Higher Education on the internet. **Results:** It has been determined that the public health doctorate and specialty theses produced in the medical faculties in Turkey, public health departments of our country in the last 20 years contain the main and sub-topics of health management as 8.3%. **Conclusion:** "Human- Women's and Children's Rights, Social Work and Public Health, School Health, Medical Ethics and Public Health Ethics, etc." It was determined that little or no studies were produced from the subject titles and our study put down to the fact that public health professionals should direct their studies according to which public health topics.

Tarih boyunca insanlık hastalıkların ve salgınların oluşum ve doğal seyirlerini gözlemlemiştir. Gözlemler sonucu hastalık etkenlerini belirleme ve hastalıkların toplum sağlığını olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik müdahaleler geliştirmişlerdir. Müdahalelerde gelişen teknolojilerden de önemli ölçüde yararlanılmıştır. Hastalıkların hastadan sağlam kişiye bulaştığının gözlemlenmesi ve karantina uygulamaları ile veba salgınlarının durdurulması başarılmışken, kokuşma düşüncesi ile de mikroorganizmaların yaratacağı hastalıklara karşı alınacak tedbirler halk sağlığına giden yolun önemli kilometre taşlarını oluşturmuştur.

Kilometre taşlarının devamı olarak çiçek hastalığına karşı bağışıklama çalışmaları, kolera gibi bulaşıcı

hastalıkların etmenlerinin bulunmasına yönelik çevre sağlığı çalışmaları, vektörlerle oluşan sıtma gibi hastalıklarla savaş üzerine çevre sağlığı ve böcekbiliminin gelişimi, C Avitaminoz (skorbüt) çalışmalarına bağlı geliştirilen beslenme-sağlık çalışmaları ve sonraki yüzyılda da başını Grothjahn' ın çektiği toplumcu tıp tartışmaları ve devamında John Ryle ve Johann Peter Frank' ın geliştirdikleri "Sosyal Hekimlik" kavramları günümüz halk sağlığının temellerini oluşturmaktadır. Sosyal tıp kavramı ise hekimlik ve halk sağlığı uygulamalarının yalnız seçkinler için değil, halk kitleleri için de bir gereksinim ve giderek hak olduğu, bu hizmetlerin toplum içine yayılması gerektiği ve kamunun bu hizmetleri sağlamasının zorunlu olduğu görüşüne denir (2).

Günümüz halk sağlığı uygulamaları ise topluma nasıl bir sağlık hizmetinin sunulacağı, hizmet sunucularının hangi donanımlarda olacağı, nasıl bir örgütlenme modeli kurulup yönetileceği gibi konuları kapsamaktadır. Günümüz halk sağlığı görüşü 1978'de Dünya Sağlık Örgütüne üye tüm ülkelerinin kabul ettiği Alma-Ata Bildirgesi ile kendine vücut bulmuştur. Bu ilkeler kısaca; toplumsal eşitlik, çevreyle bütünlük, yaşamın bütünlüğü, toplumsal etmenler, hizmetin boyutu, korumaya öncelik, risk gruplarına öncelik, önemli hastalıklara öncelik, entegre hizmet, ekip hizmeti, sağlık-kalkınma ilişkisi, öz sorumluluk, halkın katılımı, evrensellik, koşullara uygunluk gibi sağlık hizmetlerinde çağdaş görüşler olarak ele alınmaktadır.

Tüm bu başlıklar tek tek ele alındığında ise sağlık hizmetlerinin örgütlenme ve sunum başlıklarında halk sağlığının yönetimde ki rolü konusu bizce ön plana çıkarılmalıdır. Ve bu bağlamda da Halk Sağlığı Uzmanları Derneği tarafından yapılan "halk sağlığı uzmanının" görev tanımı bize halk sağlıkçılarının yönetimin tüm kademelerinde olmaları gerektiği fikrini vermektedir. Tanıma göre bir halk sağlıkçı şu kademelerde görev almalıdır: "Toplumun sağlık düzeyini, var olan ve gelişebilecek sorunlarını, bu sorunların nedenlerini ve toplumun sağlık gereksinimlerini bilimsel teknikler kullanarak saptamak; halk sağlığı programlarının kontrol ve değerlendirmelerini yapmak, bu programların yürütülmesinde görev alma; sağlık hizmetlerinin her kademesinde yöneticilik yapmaktır. Halk sağlığı uzmanı bilgi kaynaklarına erişir, veri toplar ve değerlendirir. Yönetimle ilgili planlama, denetleme, eşgüdüm, bütçe yapma ve hizmetleri değerlendirme işlerini yapar. Ayrıca araştırmacılık, danışmanlık ve yöneticilik görevlerinde, koruyucu ve iyileştirici sağlık hizmetlerinin sunumunda salgınların incelenmesinde, halkın sağlık eğitiminde gibi pek çok kademe değerinden görev alır"(3-4).

Halk sağlığı uzmanlığı, toplumun sağlık sorunlarını teşhis etme, tedavi seçeneklerini belirleme ve karar

verilen stratejilerde etkin rol alan karar vericilere etkin programların hazırlanması ve uygulanmasında yol gösterici konumundadırlar.

Sağlık yönetimi yönetim biliminin son 50 yılda oldukça gelişmiş ve özelleşmiş bir dalı haline gelmiştir. Sağlık yönetimi sağlık endüstrisi ve sektörünün karmaşık yapılarının nasıl ve ne amaçla hangi yol ve yöntemlerle yönetileceği kısacası planlamasının programlanmasının örgütlenmesinin ve kaliteli ulaşılabılır sunumunun nasıl olacağının cevabını verir. Dolayısı ile halk sağlığı profesyonelleri sağlık yönetimine ilişkin çalışmaların içinde olması yönetim alanındaki etkinliklerini ve verimliliklerini pekiştirecektir.

Halk sağlığının ülkemizin mevcut tıp fakültelerinde ki ABD' ları tarafından gerek lisan-yüksek lisans gerekse de doktora derslerinde her iki dönem boyunca (Güz-Bahar) sunulan halk sağlığı derslerine ilişkin gerekli olan alt başlıklar Hacettepe Üniversitesi yayınlarından 2012 yılında çıkan 3 ciltlik Halk Sağlığı Temel bilgiler kitabı esas alınarak şu şekilde sıralanmıştır (1);

- Antropoloji
- Demografi
- Epidemiyoloji
- Biyoistatistik
- Kadın Sağlığı-Üreme Sağlığı-Aile Planlaması
- Çocuk Sağlığı
- Okul Sağlığı
- Adolesan Sağlığı
- Çevre Sağlığı
- Ergonomi-İş Sağlığı ve Güvenliği
- Afetler ve Afet Tıbbı
- Turist Sağlığı ve Hekimliği
- Kazalar ve Güvenli Toplumlar
- Uluslararası Sağlık
- Toplum Beslenmesi
- Bulaşıcı Hastalıklar
- Bağışıklama
- Sağlık Yönetimi
- Geriatri
- Sosyal Çalışma ve Halk Sağlığı
- Sağlık Ekonomisi
- Sağlığı Geliştirme ve Sağlık Eğitimi

- Tıp Ahlakı ve Halk Sağlığı Etiği
- İnsan, Kadın ve Çocuk Hakları
- Toplum Ruh Sağlığı
- Ağız ve Diş Sağlığı
- Evde Bakım
- Yaşam Kalitesi
- Basın ve Halk Sağlığı

Ancak son yıllarda üretilen tez konuları itibari ile bu alt başlık sınıflandırması yetersiz kalmıştır. Bu duruma ilişkin üretilen tez konuları örneğin; halk sağlığı bağlamında üretilen “teknolojik çalışmalar” (cep telefonu kullanılması ile sağlıklı yaşam arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar) gelmektedir.

Sağlık yönetimine ilişkin alan itibari ile konular ise Nobel Yayınevinden Tengilimoğlu D., Akbolat M., Işık O., Editörleri tarafından 7. Gözden geçirilmiş basımı yapılan “Sağlık İşletmeleri Yönetimi” kitabında ve diğer pek çok güncel sağlık yönetimi kitaplarında belirlendiği üzere (5);

- Sağlık İşletmelerinde Üretim Yönetimi,
- Sağlık Hizmetlerinde Pazarlama Yönetimi,
- Sağlık Hizmetlerinde Finansal Yönetim ve Sağlık Hizmetleri Finansmanı,
- Sağlık Ekonomisi,
- Sağlık Yönetiminde İnsan Kaynakları Yönetimi,
- Sağlık Yönetiminde Halkla İlişkiler ve İletişim,
- Sağlık Yönetiminde Stratejik Yönetim,
- Sağlık Hizmetlerinde Performans Yönetimi,
- Sağlık Kurumlarında Bina Yönetimi,
- Sağlık Kurumlarında Enformasyon Yönetimi,
- Sağlık Kurumlarında Hasta Hakları ve Etik,
- Sağlık Kurumlarında Toplam Kalite Yönetimi,
- Sağlık Kurumlarında Afet Yönetimi ve Acil Sağlık Hizmetleri,
- Sağlık Kurumlarında Klinik Hizmetleri,
- Sağlık Kurumlarında Güvenlik-Temizlik-Yemek Hizmetleri, şeklinde sıralanmıştır.

Bu çalışma, Halk sağlığı ABD’ ların da üretilen Doktora ve Tıpta Uzmanlık Alan Tezlerinin hangi Halk Sağlığı alt konu başlıklarını içerdiklerini bu içeriklerin sağlık yönetimi konuları açısından incelenmesini saptamak ve sonuç itibari ile alana yönelik halk sağlığı konularının sağlık yönetimi üzerine gelecekteki çalışmalarının ne olması gerektiği hususlarının tespitini içermektedir.

Günümüz pandemi koşullarında halk sağlığını ilgilendiren örneğin bulaşıcı hastalıklar alt başlığında yapılacak olan covid-19 çalışmaları konunun önemine ve daha sonra yapılacak halk sağlığı konu başlıklarının taranması çalışmalarında ayrıca katkıda bulunacaktır.

Gereç ve Yöntem

Tüm doktora ve tıpta uzmanlık alan tezlerinin taranması; Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının internet ortamında ki Tez Merkezin de ki üyelik girişleri üzerinden yapılmıştır (6). Tarama sonucunda (Tarama Tarihi:08.12.2019) tüm ülke tıp fakülteleri Halk Sağlığı Ana Bilim Dallarında son 20 (01.01.1998-08.12.2019) yılda üretilen Doktora ve Uzmanlık Alan Tezlerinin dağılımı tespit edilmiştir. Buna göre son 20 yılda üretilen Doktora Tezlerinin sayısı 257 iken, üretilen Uzmanlık Alan Tezlerinin sayısı ise 606’dır. 2019 yılı aralık ayı biterken bile (09.12.2019-30.12.2019) tez yüklemeleri yapılmakta olup sonradan eklenen bu tezler çalışmanın kapsamına alınmamıştır.

Doktora ve tıpta uzmanlık alan tezlerinin konu başlıkları incelenerek hangi tezin hangi halk sağlığı konu başlığını içerdiği tespit edilerek alana yönelik halk sağlığı uzmanlarının sağlık yönetimi konuları üzerine çalışmaları tespit edilmeye çalışılacaktır.

Özellikle tez başlıklarının aynı anda iki alt konu başlığını da ihtiva edebildiği tespit edilmiştir. Hem konu alt başlıkları kelime olarak taranmış hem de tezin mevcut başlığının kapsamı hangi alt konu başlıklarını ihtiva ettiği incelenmiştir. Örnek verecek olur isek “Halk Sağlığı” konu başlıklarından olan “Uluslararası Sağlık, Göç Çalışmaları” na ilişkin hem “göç” başlığı hem de “uluslararası göç”, “yabancı”, “Suriyeli vb.” ifadeleri başlıklar halinde taranmıştır. Bu sayede alt başlığa ilişkin tüm kapsayıcı kelimeler taranarak sonuca ulaşılmıştır.

Araştırma verilerinin istatistiksel analizi için SPSS 22.0 (Statistical Package for the Social Sciences, version 22.0) paket programı kullanılmış olup elde edilen verilere ilişkin sadece frekans tabloları oluşturulmuştur. Çalışmada gerçekleştirilen tüm prosedürler, 1964 Helsinki deklarasyonu ve daha sonraki değişiklikleri veya karşılaştırılabilir etik standartlarına uygun olmuştur. Çalışmamızın sınırlılığı, literatür taramalarında konu ile alakalı çalışmaların bulunmamış olması nedeni ile tartışma kısmında yeterli kıyaslamalar sağlanamamıştır. Ancak çalışmanın çerçevesi bakımından elde edilen tespitler izah edilmeye çalışılacaktır.

BULGULAR

Doktora Tezleri

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının internet ortamındaki tez merkezin den yapılan tarama

(08.12.2019) sonucunda tüm ülke tıp fakülteleri Halk Sağlığı Ana Bilim Dallarında son 20 (01.01.1998-08.12.2019) yılda üretilen doktora tezleri sayısı 257 olarak tespit edilmiştir. Üretilen doktora tezlerinin 149'u 2009-2019 yılları arasında iken tezlerin 108'sini kadınlar, 41'ini erkekler üretmiştir. Geriye kalan 1998-2008 arası 10 yıllık sürede ise 108 doktora tezinin 59'unu kadınlar, 49'unu erkekler üretmiştir. Buna göre aşağıdaki tablolarda Halk Sağlığı ABD' ların da hem halk sağlığı alt başlıklarına yönelik çalışmalar hem de üretilen tüm tezlerin üniversiteler özelindeki sayıları verilmiştir. Yani toplam doktora tez üretiminin %65'ini kadınlar üretirken erkekler %35'ini üretmişlerdir. Bulgulara göre kadınlar son 20 yılda erkeklere oranla 2 katından fazla doktora tez çalışması üretmişlerdi (Kadın:167, Erkek:90). Özellikle bu oran artışı son 10 yılda yaşanmıştır.

Tablo 1'de Halk Sağlığı ABD' ların da üretilen doktora tezlerine göre sağlık yönetimi üzerine son 20 yılda

Tablo 1. Doktora Tezlerinin Halk Sağlığı Alt Başlıklara Göre İncelenmesi

	2019-2009	2008-1998	TOPLAM
Kadın Sağlığı- Üreme Sağlığı-Aile Planlaması	21	19	40
Sağlığı Geliştirme ve Sağlık Eğitimi, Yaşam Kalitesi (Sigara Çalışmaları, Madde Bağımlılığı)	23	15	38
Ergonomi-İş Sağlığı ve Güvenliği, Kazalar ve Güvenli Toplumlar	19	13	32
Sağlık Yönetimi + Sağlık Ekonomisi	5+2	5+4	10+6
Çevre Sağlığı	8	7	15
Epidemiyoloji, Biyoistatistik	9	6	15
Çocuk Sağlığı	10	5	15
Toplum Beslenmesi	11	1	12
Geriatri	9	2	11
Okul Sağlığı	6	4	10
Ağız ve Diş Sağlığı	2	8	10
Toplum Ruh Sağlığı	5	2	7
Klinik Çalışmalar	5	2	7
Adolesan Sağlığı	5	2	7
Antropoloji	3	3	6
Bağışıklama	2	4	6
Evde Bakım	3	2	5
Bulaşıcı Hastalıklar	1	3	4
Demografi	1	3	4
Sosyal Çalışma ve Halk Sağlığı	2	2	4
İnsan, Kadın ve Çocuk Hakları, Toplumsal Cinsiyet	3	0	3
Tıp Ahlakı ve Halk Sağlığı Etiği	1	1	2
Afetler ve Afet Tıbbı	1	1	2
Uluslararası Sağlık, Göç Çalışmaları	2	0	2
Turist Sağlığı ve Hekimliği	0	2	2
Basın ve Halk Sağlığı	0	0	0
TOPLAM	159	116	267

toplamda 16 tez üretilirken, sağlık yönetimi alt başlığından olan sağlık ekonomisi başlığı üzerine 6 tez üretilmiştir. Tüm halk sağlığı tıpta uzmanlık alan tezleri arasında sağlık yönetimi alt başlığında üretilen tez oranı %6,23'te kalmıştır. Sağlık yönetimi konu başlıkları olarak daha çok; "Hekim-Hemşire-Hasta Memnuniyetleri, Profesyonel Yönetim Anlayışları, Maliyet Etkinlik Analizleri, Ülke Sağlık Finansal Yönetim ve Sağlık Hizmetleri Finansmanı, İnsan Kaynakları Yönetimi, Stratejik Yönetim, Toplam Kalite Yönetimi" konularını içermektedir.

Geride kalan halk sağlığı tez konu başlıklarına göre ise son 20 yılda Halk Sağlığı ABD' ların da toplamda 10 tez ve üzeri çalışılan konu başlıkları "Kadın Sağlığı- Üreme Sağlığı-Aile Planlaması, Sağlığı Geliştirme ve Sağlık Eğitimi, Yaşam Kalitesi (Sigara Çalışmaları, Madde Bağımlılığı), Ergonomi-İş Sağlığı ve Güvenliği, Kazalar

ve Güvenli Toplular, Çevre Sağlığı, Epidemiyoloji, Biyoistatistik, Çocuk Sağlığı, Toplum Beslenmesi, Geriatri” sıralı şekilde iken, 5 tezdən az ya da hiç çalışılmayan konu başlıkları sırası ile “Evde Bakım, Toplum Ruh Sağlığı, Klinik Çalışmalar, Bulaşıcı Hastalıklar, Demografi, İnsan, Kadın ve Çocuk Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Çalışma ve Halk Sağlığı, Okul Sağlığı, Tıp Ahlakı ve Halk Sağlığı Etiği, Afetler ve Afet Tıbbi, Uluslararası Sağlık, Göç Çalışmaları, Turist Sağlığı ve Hekimliği, Basın ve Halk Sağlığı” olarak tespit edilmiştir. Tespit edilen doktora tez sayısı 257 iken konu başlıklarına göre sayı 267’ye yükselmesinin sebebi, bir tezin aynı anda iki konu başlığını içermesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin kadın sağlığına yönelik yapılan çalışma aynı zamanda çocuk sağlığına yönelik ya da beslenmeye yönelik olabilmektedir. Ya da okul sağlığı konu başlığına yönelik yapılmış bir çalışmanın aynı zamanda çocuk sağlığı konu başlığına yönelik olabilmektedir.

Tablo 2. Doktora Tezlerinin Üniversiteler Bazında ki Sayısal Verileri

	DOKTORA TEZ SAYISI
Dokuz Eylül Üniversitesi	33
İstanbul Üniversitesi	32
Ege Üniversitesi	29
Erciyes Üniversitesi	23
Hacettepe Üniversitesi	19
Marmara Üniversitesi	16
İnönü Üniversitesi	15
Gazi Üniversitesi	14
Selçuk Üniversitesi	14
Dicle Üniversitesi	12
Cumhuriyet Üniversitesi	11
Ankara Üniversitesi	9
Fırat Üniversitesi	9
Trakya Üniversitesi	5
Uludağ Üniversitesi	4
On Dokuz Mayıs Üniversitesi	4
Atatürk Üniversitesi	2
Başkent Üniversitesi	2
Süleyman Demirel Üniversitesi	2
GATA	1
Bülent Ecevit Üniversitesi	1
TOPLAM	257

Tablo 2’ de doktora tezlerinin ülke üniversitelerinden üretilme oranlarına bakıldığında ilk 5 sırada; Dokuz Eylül, İstanbul, Ege, Erciyes ve Hacettepe Üniversitelerinde üretilmiştir. Bu 5 üniversitenin Halk Sağlığı ABD’ ların

da üretilen tez oranı tüm üniversitelerde üretilen tez oranına göre %53 iken toplamda ki üniversite sayısı 21’dir. Yani ilk 5 üniversite her 2 doktora tezinden birini üretmektedir.

Tıpta Uzmanlık Alan Tezleri

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının internet ortamında ki Tez Merkezin den yapılan tarama (10.12.2019) sonucunda tüm ülke tıp fakülteleri Halk Sağlığı Ana Bilim Dallarında son 20 (01.01.1999-8.12.2019) yılda üretilen Tıpta Uzmanlık Tezleri sayısı 606 iken, üretilen tezlerin 2019-2009 yılları arası 428’in 267’sini kadınlar üretirken, 161’ini erkekler üretmiştir. Geriye kalan 2008-1998 arası 10 yıllık sürede ise 178 doktora tezinin 105’sini kadınlar, 73’ünü erkekler üretmiştir. Yani toplam tez üretiminin %61,4’ünü kadınlar üretirken erkekler %38,6’sını üretmişlerdir. Bulgulara göre kadınlar son 20 yılda ki tıpta uzmanlık alan tezlerinin 3’ te 2’ sine yakınına üretmişlerdir (Kadın:372, Erkek:234). Özellikle bu oran artışı son 10 yılda yaşanmıştır.

Tablo 3’de Halk Sağlığı ABD’ ların da üretilen tıpta uzmanlık alan tezlerine göre sağlık yönetimi üzerine son 20 yılda toplamda 46 tez üretilirken, sağlık yönetimi alt başlığından olan sağlık ekonomisi başlığı üzerine 16 tez üretilmiştir. Tüm halk sağlığı tıpta uzmanlık alan tezleri arasında sağlık yönetimi alt başlığında üretilen tez oranı %7,6’da kalmıştır. Sağlık yönetimi konu başlıkları da doktora tezlerinde olduğu gibi; “Hekim-Hemşire-Hasta Memnuniyetleri, Profesyonel Yönetim Anlayışları, Maliyet Etkinlik Analizleri, Ülke Sağlık Finansal Yönetim ve Sağlık Hizmetleri Finansmanı, İnsan Kaynakları Yönetimi, Stratejik Yönetim, Toplam Kalite Yönetimi” konularını içermektedir.

Son 20 yılda Halk Sağlığı ABD’ ların da üretilen Sağlık Yönetimi konu başlığı haricindeki 30 tez ve üzeri tıpta uzmanlık alan tezlerinin konu başlıkları sırası ile “Ergonomi-İş Sağlığı ve Güvenliği, Kazalar ve Güvenli Toplular, Kadın Sağlığı-Üreme Sağlığı-Aile Planlaması, Sağlığı Geliştirme ve Sağlık Eğitimi, Yaşam Kalitesi (Sigara Çalışmaları, Madde Bağımlılığı), Çevre Sağlığı, Toplum Beslenmesi, Sosyal Çalışma ve Halk Sağlığı, Okul Sağlığı, Epidemiyoloji, Biyoistatistik” şeklinde iken, en az üretilen ya da hiç üretilmeyen konu başlıkları ise “Uluslararası Sağlık, Göç Çalışmaları, Klinik Çalışmalar, Organ Bağışı, Antropoloji, Afetler ve Afet Tıbbi, İnsan, Kadın ve Çocuk Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Turist Sağlığı ve Hekimliği, Ağız ve Diş Sağlığı, Basın ve Halk Sağlığı, Tıp Ahlakı ve Halk Sağlığı Etiği” şeklinde tespit edilmiştir.

Tespit edilen tıpta uzmanlık alan tezlerinin sayısı ile konu başlıklarına göre sıralanmasında ki sayısal farklılığın sebebi doktora tez taramasında olduğu gibi üretilen bir tez başlığının aynı anda başka bir konu başlığını içermesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 3. Tıpta Uzmanlık Alan Tezlerinin Halk Sağlığı Konuları Alt Başlıklarına Göre İncelenmesi

	2019-2009	2008-1998	TOPLAM
Ergonomi-İş Sağlığı ve Güvenliği, Kazalar ve Güvenli Toplumlar	62	28	90
Kadın Sağlığı-Üreme Sağlığı-Aile Planlaması	47	34	81
Sağlığı Geliştirme ve Sağlık Eğitimi, Yaşam Kalitesi (Sigara Çalışmaları, Madde Bağımlılığı)	44	28	72
Sağlık Yönetimi + Sağlık Ekonomisi	19+9	11+7	30+ 16
Çevre Sağlığı	23	20	43
Toplum Beslenmesi	33	9	42
Sosyal Çalışma ve Halk Sağlığı	29	11	40
Okul Sağlığı	21	15	36
Epidemiyoloji, Biyoistatistik	18	13	31
Bağışıklama	12	14	26
Toplum Ruh Sağlığı	20	3	23
Geriatri	12	6	18
Çocuk Sağlığı	11	5	16
Bulaşıcı Hastalıklar	8	7	15
Evde Bakım	8	6	14
Halk Sağlığı ve Teknolojik Çalışmalar	14	0	14
Adölesan Sağlığı	7	6	13
Demografi	7	5	12
Uluslararası Sağlık, Göç Çalışmaları,	7	1	8
Klinik Çalışmalar, Organ Bağışı	7	1	8
Antropoloji	3	2	5
Afetler ve Afet Tıbbı	3	0	3
İnsan, Kadın ve Çocuk Hakları, Toplumsal Cinsiyet	2	0	2
Turist Sağlığı ve Hekimliği	0	0	2
Ağız ve Diş Sağlığı	3	0	0
Basın ve Halk Sağlığı	0	0	0
Tıp Ahlakı ve Halk Sağlığı Etiği	0	0	0
TOPLAM	429	232	660

Tablo 4. Tipta Uzmanlık Alan Tezlerinin Üniversiteler Bazında ki Sayısal Verileri

	TIPTA UZMANLIK TEZ SAYI
Dokuz Eylül Üniversitesi	37
İstanbul Üniversitesi	34
Çukurova Üniversitesi	33
Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi	31' er
Hacettepe Üniversitesi	29
Erciyes Üniversitesi, Ankara Üniversitesi	25+25
Pamukkale Üniversitesi	23
Uludağ Üniversitesi	22
On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Dicle Üniversitesi	20+20
Ege Üniversitesi	19
Adnan Menderes Üniversitesi	17
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Trakya Üniversitesi	16+16
Süleyman Demirel Üniversitesi	15
Celal Bayar Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi	14+14
GATA	13
Fırat Üniversitesi	12
Düzce Üniversitesi	11
Akdeniz Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, İnönü Üniversitesi	10+10+10
Kocaeli Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi	9+9
Selçuk Üniversitesi, Cumhuriyet Üniversitesi, Bülent Ecevit Üniversitesi	8+8+8
Sakarya Üniversitesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi	6+6
Kırıkkale Üniversitesi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi	5+5+5
Mersin Üniversitesi	4
Harran Üniversitesi, Cerrahpaşa Üniversitesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	3+3+3
Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Erzincan Üniversitesi, Bezm-i Alem Vakıf Üniversitesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	10 (2'şer)
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Başkent Üniversitesi	7 (1'er)
TOPLAM	606

Tablo 4' de tıpta uzmanlık alan tezlerinin ÷lke üniversitelerinden üretilme oranlarına bakıldığında ilk 5 sırada; Dokuz Eylül Üniversitesi (37), İstanbul Üniversitesi (34), Çukurova Üniversitesi (33), Gazi Üniversitesi (31), Marmara Üniversitesi (31) bulunmaktadır. İlk 10 üniversitede üretilen tez oranı %47,86'dır. Ülkemizde Halk Sağlığı ABD sayısı 51 iken ilk 10 üniversite, her 2 tıpta uzmanlık alan tezinden birini üretmişlerdir.

SONUÇ

Cinsiyet açısından yapılmış olan çalışmalar ele alındığında Halk Sağlığı ABD' ların da üretilen doktora tez çalışmalarının %65'i ile tıpta uzmanlık alan tezlerinin %61,4'ünün kadınlar tarafından üretildiği yani kadınların erkeklere oranla tezlerin yaklaşık 4' te 3' üne sahip oldukları tespit edilmiştir. Ülkemizde yapılan bir çalışmada sağlık sektöründe ki kadın yönetici istihdam durumunun %34 olduğu tespit edilmiştir (7). Çalışmamızda tez üretim konusunda üreten kısmın büyük çoğunluğunun kadın olmasına rağmen bunun sağlık sektöründe ki yöneticilik alanında da yapılan çalışmaya paralel olarak aynı güçte kendisini göstermemiş olduğu ihtimali söz konusudur. Başka bir bakış açısı ile sağlıkta politika ve planlama açısından karar alıcı durumlarda üreten kadın iken karar alıcı erkektir.

Halk Sağlığı ABD' lerin de son 20 yılda üretilen doktora tezleri sayısı 257 olarak tespit edilmiş olup, üretilen doktora tezlerinin 149'i 2019-2009 yılları arası iken geriye kalan 2008-1998 arası 10 yıllık sürede ise 108 doktora tezi üretilmiştir. Doktora tez üretimi son 10 yılda artış göstermiştir. Tarama tarihleri dışında bile yani 12 Aralık 2019 ile 30 Aralık 2019 arasında bile yılın son doktora tezlerinin sisteme eklendiği tespit edilmiş olup hesaplamaya dahil edilmemiştir. İlk 10 yıla oranla son 10 yılda ki üretilen tez sayılarının fazla olmasının sebebi tıp fakültelerinde açılan halk sağlığı ABD' larının artışı ya da artırılan doktora kontenjan sayılarının olumlu katkısı gösterilebilir.

Halk sağlığı doktora tezlerinin konu alt başlıklarına göre incelenmesinde sağlık yönetimi alanına yönelik olarak 10 tez üretilirken sağlık yönetimi alt başlığı olarak sağlık ekonomisi alanında ise 6 tez üretilmiştir. Sağlık yönetimi alanında daha çok içerik olarak hekim-hemşire-hasta memnuniyeti ile profesyonel sağlık yönetimi konularında tezler üretildiği, sağlık ekonomisi alanında ise maliyet-etkinlik ile ÷lke sağlık finansmanı gibi konular işlenmiştir. Halk sağlığı doktora tezlerinin ancak %6,23'ü sağlık yönetimi alanındandır. Halkın sağlığına dair tüm başlıklarda tez üretilen Halk Sağlığı ABD' larının Sağlık Yönetimine dair üretilen tezlerin azlığı dikkatle incelenmesi gerekmektedir.

Doktora tezlerinin üniversitelere göre kıyaslanmasında ilk 5 sırada; Dokuz Eylül, İstanbul, Ege, Erciyes ve Hacettepe üniversiteleri yer alırken ürettikleri tez sayıları tüm üniversitelerde üretilen tez sayılarının %53'ünü kapsadığı tespit edilmiştir. Ülkemizde Halk Sağlığı ABD' larına sahip üniversite sayısı 21 iken üretilen 2 halk sağlığı doktora tezinden 1'inin ilk 5 üniversite tarafından üretilmiş olduğu tespit edilmiştir. Sağlık ekonomisi üzerine yapılan bir çalışmada üretilen tezler (tıpta uzmanlık, doktora, yüksek lisans) sırası ile Marmara, İstanbul, Hacettepe, Gazi, Dokuz Eylül üniversitelerinde yapıldığı gör÷lmektedir (8). Halk sağlığı doktora ile sağlık ekonomisi alanında üretilen tezler paralel olarak ilk 5 üniversite sıralamalarına göre benzer üniversitelerden çıkmaktadır.

Halk Sağlığı ABD' ların da son 20 yılda üretilen tıpta uzmanlık alan tezleri sayısı 606 olarak tespit edilmiş olup, üretilen tezlerin 428'i 2019-2009 yılları arası iken geriye kalan 2008-1998 arası 10 yıllık sürede ise 178 tez üretilmiştir. Tez üretimi son 10 yılda ilk 10 yıla oranla 2,5 kat artış göstermiştir. Bu artışın sebebi de Tıp fakültelerinde artan halk sağlığı anabilim dallarının mevcudiyeti ayrıca halk sağlığı uzmanlığını tercih eden hekim sayısının artışı gösterilebilir. Tarama tarihleri dışında bile yani 12 Aralık 2019 ile 30 Aralık 2019 arasında bile yılın son doktora tezlerinin sisteme eklendiği tespit edilmiş olup hesaplamaya dâhil edilmemiştir.

Tıpta uzmanlık alan tezlerinin halk sağlığı alt başlıklarına göre incelenmesinde üretilen tezlerin sağlık yönetimi başlığında içerik olarak doktora alan tezlerinde olduğu gibi hekim-hemşire-hasta memnuniyeti ile profesyonel yönetim konularında tezler üretildiği, sağlık ekonomisi alanında ise aynı şekilde maliyet-etkinlik ile ÷lke sağlık finansmanı gibi konularda üretilmiştir. Sağlık yönetimi alanında toplamda 30 tez üretilirken, sağlık yönetimi alt başlığı olan sağlık ekonomisi alanında 16 tez üretilmiştir. Ortaya konan tabloya göre üretilen sağlık yönetimi ve sağlık ekonomisi tezleri tüm tıpta uzmanlık alan tezlerine oranla ancak %7,6'da kalmıştır.

Tıpta uzmanlık alan tezlerini üreten üniversitelere göre kıyaslamada ilk 10 sırada; Dokuz Eylül, İstanbul, Çukurova, Gazi, Marmara, Hacettepe, Erciyes, Ankara, Pamukkale, Uludağ Üniversiteleri yer alırken ürettikleri tez sayıları tüm üniversitelerde üretilen tez sayılarının %47,9'unu kapsadığı tespit edilmiştir. Üniversite sayısı 51 iken her 2 tezdten 1'i ilk 10 üniversitede üretilmiştir. Buna sebep artan miktarda halk sağlığı anabilim dalları gösterilebilir.

Halk Sağlığı ABD' ların da üretilen doktora ve tıpta uzmanlık alan tezlerinin sağlık yönetimi açısından incelenmesinde yeterince sağlık yönetimi tezinin üretilmediği tespit edilmiştir. Doktora tezlerinin %6,23'ü, Tıpta Uzmanlık Alan Tezlerinin %7,6'sı sağlık yönetimi

alanından üretilmiş olup her iki alandan üretilen tez oranı %8,3'te kalmıştır. Başka bir ifade ile Halk Sağlığı ABD' ların da üretilen tezlerinin her 10 tezinden ancak 1'i sağlık yönetimi konularını içermektedir. Ve yine hem doktora hem de tıpta uzmanlık alan tezlerinin 4'te 3'ü kadınlar tarafından üretilmiştir. Halk Sağlığı konu başlıkları itibari ile "Ergonomi-İş Sağlığı ve Güvenliği, Kazalar ve Güvenli Toplumlar, Kadın Sağlığı-Üreme Sağlığı-Aile Planlaması, Sağlığı Geliştirme ve Sağlık Eğitimi, Yaşam Kalitesi (Sigara Çalışmaları, Madde Bağımlılığı), Çevre Sağlığı, Toplum Beslenmesi, Epidemiyoloji, Biyoistatistik" konuları hem doktora ve hem de tıpta uzmanlık alan tezleri olarak benzer derecede çok (farklılık çokluk itibari ile tıpta uzmanlık alanındadır) çalışılmış iken doktora tezleri başlığında "çocuk sağlığı ve geriatri" konuları ile tıpta uzmanlık alan tezleri başlığında "sosyal çalışma ve halk sağlığı ile okul sağlığı" konuları kendi içlerinde farklı oranlarda ama yüksek çalışılmıştır.

Ayrıca konuları itibari ile hem doktora ve hem de Tıpta Uzmanlık Alan Tezleri konu başlıklarından olan "Evde Bakım, Toplum Ruh Sağlığı, Klinik Çalışmalar, Bulaşıcı Hastalıklar, Demografi, İnsan- Kadın ve Çocuk Hakları, Sosyal Çalışma ve Halk Sağlığı, Okul Sağlığı, Tıp Ahlakı ve Halk Sağlığı Etiği, Uluslararası Sağlık ve Göç Çalışmaları, Organ Bağışı, Antropoloji, Afetler ve Afet Tıbbı, Toplumsal Cinsiyet, Turist Sağlığı ve Hekimliği, Ağız ve Diş Sağlığı, Basın ve Halk Sağlığı" hususlarda ileriye yönelik daha fazla çalışma üretilmesi gerekmektedir.

Ülkemiz Tıp Fakültelerinin Halk Sağlığı ABD' ların da 20 yıllık doktora ve tıpta uzmanlık alan tezlerinin sağlık yönetimi açısından incelenmesinde, halk sağlıkçıların sağlık yönetimi alanında yeterli çalışma üretmediklerini ortaya koymaktadır. Halk sağlığı anabilim dallarının ana çatısı olan sağlık yönetimi ile kendi alanı itibari ile dünyada ve ülkemizde son 50 yılda gelişim gösteren sağlık yönetimi biliminin ürettiği çalışmalar biri birlerinin konularını ihtiva edebilmektedir. Halkın sağlığının korunması noktasında söz sahibi olması gereken halk sağlıkçıların ayrıca ülke sağlık yönetimin nasıl ve ne şekillerde olması gerektiği konularında da çalışmalar üretmeleri beklenmektedir. Zira klinik çalışmaların dışında tamamen toplum içinde ki sağlık konularını çalışan halk sağlıkçıların sorunların yönetimi konusunda da yüksek miktarlarda sağlık yönetimi çalışmaları üretmeleri beklenmektedir. Yukarıda tespit edilen sonuçlar bir kez daha halk sağlığı uzmanlığının ve halk sağlıkçıların sağlık yönetimi konularında da yeterli çalışma üretmeleri gerektiğini tespit etmektedir. Ayrıca bu çalışma ile beraber halk sağlığı uzmanlarının daha çok hangi halk sağlığı alt konu başlıklarını çalışmaları gerektiğini de ayrıca tespit etmiş bulunmaktadır.

Araştırmamanın Etik Boyutu

Bu çalışma için Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan 16.07.2020 tarih ve 254 sayılı numaralı etik kurul onayı alınmış olup Çalışma Helsinki Deklarasyonunda belirtilen etik kurallara uygun olarak yapılmıştır.

Yazar Katkıları

Araştırma ve/veya makalenin hipotezini veya fikrini oluşturmada, kaynakların toplanmasında, literatür taramasında M.E.K., verilerin düzenlenmesi, analizi ve raporlanmasında M.E.K. ve A.C. katkı sunmuşlardır. Eleştirel incelemeyi ise A.C. yapmıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarların herhangi bir çıkara dayalı ilişkisi yoktur.

Araştırma Desteği

Çalışmayı maddi olarak destekleyen kişi/kuruluş yoktur.

Beyanlar

Bu çalışma, 7-8 Şubat 2020 tarihleri arasında Diyarbakır'da düzenlenen 6. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKLAR

1. Öztekin Z., Üner S., Eren N., Halk Sağlığı Kavramı ve Gelişmesi, Ed. Güler Ç., Akın L., Halk Sağlığı Temel Bilgiler I. Cilt Kitabından, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2012, s.2-3.
2. Eren N., Öztekin Z.A. Halk Sağlığının Gelişmesi, Ed. Bertan M., Güler Ç., Halk Sağlığı Temel Bilgiler Kitabından, Ankara, 1997, s.1-12.
3. Öztekin Z., Öztekin Z. Public Health Specialists: Occupational Description in Turkey, Cahiers de Sociologie et de Demographie Medicale, 2010, 50(4): s.433-444.
4. <http://euronetmrph.org/residency-turkey/>, Erişim Tarihi: 23/04/2020.
5. Tengilimoğlu D., Akbolat M., Işık O., Sağlık İşletmeleri Yönetimi, 7.Baskı, Ankara, Nobel Tıp Yayınevi, 2015, s.xiii-xxvi.
6. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, Erişim Tarihi: 23.04.2020
7. Küçükendirci H., Şakır A., Arıkan A., Güler Y.R., Kamu Sağlık Kurumları Taşra Yöneticilerinin Karar Verme Stilllerinin Belirlenmesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 2016, 19(2), s.201-218.
8. Şantaş F., Sağlık Ekonomisi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2017, 9(19), s.85-89.